

դիր արագատպի և տպարանական մամ-
լոյ*)՝ բաշխել յօգուտ Տպարանին և
յարդիւնաւոր յառաջադիմութիւն նո-
րին:

Ախայոյս գորով, զի Ահհափառ Տէրդ
իմ զգումարան զայնոսիկ՝ զորս նուիրեմ
յարդար վաստակոց իմոց, ընկալցի ի հա-
ճոյս իւր և համարեսցի առհաւատչեայ
մեծի համակրութեան իմոյ առ ամենայն
մեծազործութիւնս իւր, որովք անսի զԱ-
թոռն զարդարեալ և վայելչացեալ, մը-
նամ

Վեհափառ Տէրութեանդ

Ահհափառն Զառայ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆՅ՝

Ի 15 Հոկտեմբեր 1874 թ.

Ի Ս. Էջմիածին և Վաղարշապատ:

Վսեմափայլ Յօնանեանցն սովաւ անշուշտ կցուցա-
նէ թէ՛ ո՛րչափ լաւ եւ հիմնովին կճանչնայ իւր ազ-
գին ներկայ դարուս մէջ ունեցած մտաւոր եւ բարո-
յական պահանջները եւ շատ ազգայնիներէն աւելի հա-

սուն եւ նուրբ հեռատեսութեամբ զգացած է Ս. Ա.-
Թոռոյս այն հոգեւոր մեծ նշանակութիւնը, զոր ունե-
ցած է Սա ի հնումն եւ զոր ունենալոց է ի ներկա-
յումս եւ յաւէտ Ազգիս կրօնական զարգացման եւ
բարոյական զաստիարակութեան վերաբերութեամբ.
Նորա բարեպաշտութեան եւ ազգասիրութեան այս
նշանաւոր քայլը, — որ թէպէտ առաջինն չէ իցոյց ազ-
գի վերայ ունեցած սիրոյն, — փոքր խրախոյս չէ մեր
Վեհափառ Հայրապետի համար եւս, որ իւր զոյ-
ծառնութիւններն եւ ձեռնարկներն յաջողութեամբ
պատկուած կհամարի այն ժամանակ՝ երբ այսպիսի
երևելի ազգայնոց բարոյական ձեռնառութեանց կը-
հանդիպի եւ կմխիթարի այն յուսով թէ՛ յարատեւ եւ
արդիւնաւոր կմնան նորա պայսիսի բարեսէր զգացմանց
մէջ եւ իւրեանց բարեգործութեանց կոթողները կանգ-
նելով առ դուրս նորոյս Սիօնի՝ կյաւելուն Ս. Ա.Թոռոյս
պարծանքը, կխրախուսեն վաստակողաց սրտերն եւ
հոգին՝ եւ անմահ յիշատակ անուան կժառանգեն ազ-
գային յիշատակարանաց մէջ:

Սիրելի՛ ընթերցող, քո Մայր Էջմիածին՝ Ազգասէր
Յօնանեանցի բազմադիւն յիշատակները արձանադ-
րելով իւր ազգասէր որդւոց ցուցակին մէջ, անտա-
րակոյս է, որ դու եւս նորա փառաւոր անունը սիրով
տպաւորեցիր մտացդ ու սրտիդ մէջ, որպէս զի ըստ
քո կարեաց աշխատիս առ Ս. Էջմիածին ունեցած
պարտերդ ճանաչել եւ եռանդնալից փութով կատա-
րել:

«Զի ուր դանձն ծեր է, անդ եւ սիրտք ծեր եղիցին»:

ՀԻԿԻՋՈՒԹԻԻՆ Ի ՃԵՄԱՐԱՆԻ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆԻ.

(*) Ահաւասիկ աստանօր կճրատարակեմք Պ. Յօնանեանցի Տը-
պարանիս ի նուէր տուած պարագայից հաշիւը եւ ցուցակը.

1. Վասն 150 պուրակ (օգմայ) տպարանակ- թղթոց (ի թ. 18) իւրաքանչիւր պուրակն	ր.	կ.
3 ր. 40 կ.	540	
2. Վասն 200 պուրակ թղթոց (ի թ. 20) իւ- րաքանչիւր պուրակն 5 ր. 50 կ.	660	
3. Վասն 650 պուրակ թղթոց (ի թ. 24) իւ- րաքանչիւր պուրակն 5 ր. 10 կ.	1955	
4. Վասն ոյլ եւ այլ ծախուց (մտաշորի, թա- ղիքի, խտրի, չուանի, կարելաթելի եւլն) ի պէտս հակից թղթոց.	496	88
3. Վասն քանապարսեմատուց 640 փթ. թղթ- թոց ի մտակայէ ցՏփոթիս, իւրաքանչիւր փութն 1 ր. 80 կ.	4152	
6. Վասն միոյ միջակադիր մամլոյ (495 րթ.) եւ փոքրիկ արագատպի (688 ր.) ընդ ծախուցն քանապարսի ի Պերլինէ ցՍ. Էջ- միածին, եւ արագատպին ի Լոնդոնէ ցՓօթի, համայնն իմիասին.	1185	

Ամբողջ գումարն 3654 88

Ներկայ թուոյս մէջ ակամայ և վիշտ
ի սիրտ պարտաւորուած եմք նորաբաց
Ճեմարանի վերայ պատահած տխրառիթ
մի ծանր դժբաղդութիւնը զուժեւոյ, յորմէ
անշուշտ իւրաքանչիւր Հայ պիտի վշտա-
նայ և տրամի:

Եմոյս 16-ն էր՝ Չորեքշաբթի օր՝ մինչ
առաւուանց Եսիական Ժամ իրր 2—3 ի
միջոցներում՝ Ճեմարանի մէջ աշակերաք

և դասատուք իւրեանց պարտաւորութեամբք զբաղեալ էին, արտաքուստ մի քանի անձինք վազ ի վազ կըսլանան դէպ ի ճ'եմարան և կիմացնեն տանեաց յարեմտեան կողմն ծուխ ինչ երևիլը, և ճ'եմարանի բակին արեմտեան կողմը կառուցուած նոր շինութեան աշխատաւորներէն մի քանի վարպետ անմիջապէս կղիմեն և կելնեն տանեաց վերայ:

Գոյժը կհասնի Ս. Լճմիածնի Վանուց մէջ ևս, և անտի թէ Վահագրանէն, թէ Տպարանէն և թէ այլ աշխատաւորներէն՝ ինչպէս նաև ամբողջ Միարանութիւն Մայր Եթոռոյս՝ և հիւր գտնուած Գեր. Մակար և Սարգիս Ս. Ըրքեպիսկոպոսունք և Թադէոս Ապիսկոպոս, և վսեմ. Գաւառապետ Խանաղեանց իւր ստորագրելոց հետ՝ և Վաղարշապատէն բաւական մարդիկ փութով հասած էին և հետզհետէ կհասանէին ի ճ'եմարան:

Յառաջահաս անձինքներէն ոմանք կարծելով որ ծուխը՝ հեռաբար նաև հունն խոհանոցի ծխնելուզէն է, — որովհետև նմին մօտիկ տեղէն կելնէր ծուխը, — անմիջապէս կսկսանին երկաթեայ թիթեղները՝ տախտակները և լն քակելով ծըսնելուզի բոլորաիքը բանալ կրակը արմատէն այս ինքն է՝ ծխնելուզին կից տանեաց պարագաներէն գտանելոյ և շիջուցանելոյ ակնկալութեամբ, սակայն կրակն ոչ թէ ծխնելուզին կից, այլ բաւական վերև, այս ինքն՝ ծխնելոյն տանեաց կողմն հարաւային բաժանման մէջ լայնութեան միջակիտին մօտ կգանուէր, իսկ կրակն դէպ իվեր հիւսիսային ծայրին մօտ էր, որոյ ներքև եղած (ձեմելիքի—սօփա) կաճածեփ կամաւրին և տանեաց միջոցն կարի նիւղ՝ իսկ դէպ

ի վայր (ձեմելիքը և սննեակները ի միմեանց բաժանող պատերուն վերայ) բաւական արձակ լինելով, կրակն դէպ ի արձակ կողմերն դիմած միջոցին՝ կարողացած է ծըսնելուզին մօտիկ տեղ գտանել և անտի ծուխ դուրս տալ, ինչպէս որ ականատես փարպեք պատմեցին, և երբ առանց կալուոր պատրաստութեան՝ ծխնելուզին շրջակայքը կբանան՝ կրակն աւելի օդ և հով կստանայ և կսկսանի արագ բորբոքել իլ և արծարծուիլ: Թէպէտ բաւական բազմութիւն հասած և դիզուած էր, այլ գրեթէ համայնն այսպիսի կրակին անսովոր և անսիրձ գոլով՝ մանաւանդ ոչ հրէջջ ջրհան, ոչ կացին և տապար և այլ յարմար գործիք՝ ինչպէս նաև ջուր կրելոյ ամաններ լինելով՝ բաց ի հողային կուժերէ, կրակին բոլորաիքը անմիջապէս փլուզանելով շիջուցանելոյ համար ևս ոմանց անխոնջ ջանքերն ապարդիւն կերթային այնքան՝ զի բազմավիշտ և սրտաբեկ յուսահատութիւնն համայնից վերայ կերուէր: Ի վերայ այսր ամենայնի՝ դարձեալ ժողովուրդն՝ ձեւք և երիտասարդք՝ անխոնջ ջանալով կաշխատէին մի կողմէն կրակը մարելոյ և միւս կողմէն մէջի համայն պարագայքը, հանդերձատան արկիները և լն մինչև դռները և մի քանի պատուհանները ազատելոյ:

Իսկ Վահ. Հայրապետ՝ բոլորովին երեսաց գոյնը շրջած՝ քալելոյ կարողութենէ զրկուած՝ սրտաթուռ և դողդոջուն՝ խաւսու տխրազգեաց սրտիւ՝ մարելոյ վտանգի մջ տաղնապելով՝ աչքերը արտասուօք լցուած՝ ամենեցուն կաղաչէր և կըյորդորէր աշխատել և միջոցներ ցուցանելով կջանայր կրակին առջևը առնուլ:

Ուստի ժողովրդեան մեծ և եռանդուն մասն
ևս աչք յարտասուս՝ և առաւել կարեւոր
և կարեկից զդացմամբ ողի ի բռնին ունելով՝
սկսաւ այլ միջոցներ ձեռք առնուլ, և երեք
— չորս կողմէն՝ յարաքուստ և ի ներքուստ
կրակին շարունակութիւնը և տարածու-
մը ընդհատելոյ համար անզ տեղ թէ ի
տանիս և թէ ի միջին՝ Հանդիսարանի դրան
առջև եղած ձեմելեաց մասի տախտակամա-
ծը կտրատել և քանդել: Հանդիսարանի
և Հիւանդանոցի պատերուն բարձրու-
թիւն և առանձին զիրքն թէ և զճիւղ-
բան որոշ մասերու բաժանածի պէս էր,
այլ ի ներքուստ ձեմելիքի տախտակամա-
ծի վրայով՝ և յարաքուստ բոցին բորբոքն և
տաքութիւնն ներդործելով երկաթեայ
թիթեղներու վերայ՝ այրելով կրկնկիցներ
և կրանայր ներքեի տախտակները, որով
հետզհետէ տախտակներն ևս տաքանալով՝
կրակէին. և ահա սոցա առջևը առնոյ
համար՝ Հիւանդանոցի վերայ մարդիկ և-
րաժ կրակին դէմ կհակէին և կժերով ջուր
ստանալով՝ տաքութենէ և կրակէ ազատ
կպահէին տանիքը՝ թէ և խառնաշունչ և
հակառակ փչած հողմն՝ հրկիզութեան
ծուխը նոցա վերայ շրջելով՝ կտառնայր
խեղդել զնոսա: Բայց այսմ՝ Հանդիսարանի
կողմն ևս հակելոյ համար մարդիկ կպակա-
սէին՝ մանաւանդ թէ այն կողմն խիստ եր-
կիւղալի և վտանգաւոր էր, ևս եղած գոր-
ծիքն անբաւական, որ միայն կուժերով
ջուր պիտի հասցնէին և թափէին կրակին
բոլորով: Այսն որոյ Հանդիսարանի մի
կողմէն ևս երկաթեայ թիթեղաց ներքե-
ւէն կրակն կարողացած էր կամարին վի-
րայ սպրդել և աննշմարելի կերպով զբ-
բէթի մէջէն այրել, որ Հանդիսարանի

մէջէն՝ դմբէթի ներքև խալաւ կաճած և փ
և քանդակագործ լինելով՝ չէր երևեր և
կկարծուէր զե անվտանգ մնացած է, մին-
չև որ դմբէթի մէջի կապ եղած կաղնեայ
ամուր փայտերն այրելով՝ միանգամայն
ամբողջ դմբէթն ահագին շառաւմամբ
խոնարհեցաւ:— Այս միջոցիս՝ մի կողմէն
յուսահատութիւնն և միւս կողմէն կարե-
կից զդացմանց եռանդուն սէրն աւելի ևս
զրդուելով և բազմապատկուելով՝ ծայ-
րայից ջանքեր ի գործ դրուեցան, այնքան
որ կարողացան թէ տանեաց վրայէն և թէ
ի ներքուստ հանդիսարանի դռան առջև-
ւէն և նոյն ուղղութեամբ ներքին յար-
կէն կէտ նպատակի դրուածին համաձայն
կրակին դէմ կառաղութեամբ մաքաւել՝
գործիք ունենալով միայն՝ կուժերով
և պղնձեայ ամաններով ջուր թափելը և
թիթեղներով հողախառն (ցիխոտ) ջուր
նետել կրակին մօտեցած տեղուանքը,
միանգամայն վերնայարկի՝ հանդիսարանի
դռան մերձ կարուած տեղէն՝ թրջած գոր-
գով՝ հանդիսարանի ներքին յարկի ճիւ-
ղման մէջ բանաժ գոնէն դուրս ելած բո-
ցոյն դէպ ի ներքին յարկի առաստաղը
յառաջանալոյն և բռնկցնելոյ սպառնալեաց
արգելք դրին:

Այսպիսի ջանիւք՝ հակառակ ունեց
յուսահատ բանից՝ երեկոյեան դէմ ա-
սիական ժամ 10ի միջոցներում՝ կրակի
կառաղութիւնը հանդարտուեցաւ, և
ճիւղմանի կէս մասն ազատութեան շա-
ղին մէջ մտաւ: Ուստի ժողովուրդն ուրա-
խութեամբ լցուած այնքան ոգևորեալ էր՝
որ սկսաւ վտանգին առաջը բոլորովին
առնոյ համար՝ թէ հանդիսարանի ներ-
քև խոնարհած և այրուող փայտերը՝

է որ կիսայրեաց՝ է որ ամբողջ կրակ դարձած կտորները՝ տաք երկաթները և ին դուրս քաշել և արտաքին բակին մէջ նետել։ Յայսմ պահու սրարշաւ հասան Արեւանի արքունական պաճարնէ կոչուած հրէջ խումբն իւր զլեւաւորի հետ, որ քառասուն հոգիէ կրողկանային՝ և հետներն ունէին մի քանի բահ, թիթեղեայ զոյլ և մի երկաթ ⁺ի-ի-նէ կոչուած։ — Սոքա առաւելանց կրակին նոր սկսած միջոցում՝ Պաւստապետի կողմանէ խորհուած յատուկ սուրհանդակաւ կոչուած էին—։ Այս խումբ ևս միանալով և գոգցէս նոր ոյժ տալով վաստակարեկ աշխատաւորաց՝ ջրով և բահերով կրակին վրտանդաւոր եղած տեղեաց մէջ մտան և մարելով՝ և կիսայրեաց վայտերը արտաքս քաշելով և նետելով՝ գիշերոյ առաջին պահու ժ. 1¹/₂-ին բաւական ապահովութիւն տեսնուեցաւ կրակին դէմ։ Որով արքունական հրէջ խմբին կէս մասը յԱրեւան վերադառնալով՝ մնացեալն՝ և նոցա հետ մերձ յիսուն հոգի պահապան դրուեցան, և մինչև առաւօտ հսկելոյ համար կարեւոր այլ պատրաստութիւնքը ևս կարգադրած՝ ժամ ձիշտ 3 ին՝ Վ. հ. Հայրապետ վերադարձաւ ի Վ. հ. հարան՝ գիշերապահներու հետ ի Ղեմարանի թողլով զոմանս ի Միաբանից՝ և զիւր հոգեւորն որդի Ստեփան Ապիսկոպոս Սանտարձեան, որք մինչև ցառաւօտ հըսկեցին *)։

(*) Ոչ սակաւ միութարութիւն է և այս՝ զի կրակն գիշերայն չպատահեցաւ և աշակերտաց և այլոց աշխատաւոր մարդկանց կորուստ և վնաս ինչ չդիպաւ։

Ղեմարանի այրեցեալ մասին մէջ հըրկիզեցան Հանդիսարանն, երկու Ննջարանք, Հանդերձատունն, Սեղանատունն, Խոհանոցն, Տնտեսատունն, տնտեսի սենեակն, վերին և ներքին յարկաց հարկաւորք և լուացարանք, լուացատունն, Հանդիսարանի ներքեւ եղած ի պէտս վերակացուաց յատկացած երկու սենեակք։ Իսկ ազատեցեալ մասին մէջ մնացին Հանդիսարանի դիմաց երկու սենեակէ բաղկացեալ Հիւանդանոցն, Սերտարանն, ամբողջ դասարանք, վարժապետական Խորհրդարանն, Տեսչի սենեակն, և այլ երեք սենեակք և մի պահարան։

Արդ այս դժբաղդ արկածին հարուած որքան ևս ⁺առն հաշար մանէթէն աւելի նիւթական վնաս տուաւ Ս. Լ. Զմիածնի և Ազգիս՝ ևս բարոյապէս բաւական մեծ վիշտ և տրտմութիւն տալաւորեց Վ. հ. Հայրապետի՝ ինչպէս նաեւ համայն ողջամիտ և ճշմարիտ Հայոց սրտից մէջ, սակայն սոքա երբէք չպիտի զօրին և ոչ ինչ վրհատութիւն չպիտի ներգործեն ինչպէս որ ներգործած չեն Վ. հ. Հայրապետի մերում, ընդհակառակն՝ առաւել ևս ոգեւորուելով և գօտէպնդուելով՝ առ Աստուած ապաւինուած պէտք է ջանալ նպատակը և ձեռնարկուած մեծ գործը՝ առանց ընդհատելոյ և թուլանալոյ՝ շարունակել և արդիւնաւորել։ Ուր եռանդուն սէր և հաստատամիտ նպատակ կայ, անդ վհատութիւն չկայ և ամեն արգելք և արկած կ'յաղթուի, և այս բազմիցս ապացուցեալ է բազում օրինակօք։ Վ. հ. Հայրապետ՝ առանց երբէք վհատելոյ՝ և բազում խնամօք և տաժանամարք՝ երկար ժամանակեայ խորհրդովք և պատրաստու-

թեամբ յարդարած և ի դործադրութիւն բերած բուն և նուիրական նպատակը՝ յաւելտ ապաւինելով առ Աստուած և Ազգիս համակրութեան և ձեռնտուութեան՝ ինչպէս նաև Օգոստ. Ապսեր Ռուսաց բարեմիտ ակնարկութեան և խնամոց հանդիպելով՝ պիտի շարունակէ և Աստուծոյ յաջողութեամբ պիտի արդիւնաւորէ, ինչպէս որ փորձով ևս կտեսնուի, զի ճ'եմարանի կէս մասին այրուելէն զկնի՝ հազիւ մի քանի օր անցաւ՝ Ս. Լջմիածնի Ղազարապատ հիւրանոցը *) ի ճ'եմարան փոխարկեց և աշակերտները տեղաւորեց, ուր իւրեանց պարտաւորութիւնքը կկատարեն և կշարունակեն։ Այսպիսի հանդամանաց մէջ տեղւոյ անձկութիւն և այլ ինչ ինչ անյարմարութիւնքն ներկի են։ Այլ ոչ միայն այսչափ. այլ և Արեւանայ նահանգին արքունական ծարարապետը հրաւիրելով և ճ'եմարանի այրեցեալ մասին ամբողջ պատերուն հաստատութեան և անվնաս մնացած լինելոյն վերայ ապահովուելով՝ զկնի կարեւոր խորհրդածութեանց ընդ որոց արժան էր՝ յիշեալ ծարարապետի հետ ի ստորեւ հըրատարակեալ պայմանը կռցաւ, որով արդէն վերաշինութեան նախապատրաստութիւնք սկսուած են և 2¹/₂ ամիսէն զկնի այս պայմանի մէջ յիշուած մասերը աւարտուելով՝ այնուհետեւ մնացելոց համար ևս կարեւորը կհոգացուի. որով Աս-

տուծով մինչև յառաջակայ տարւոյ Յունիսի ցվերջ՝ ամբողջ վերաշինութիւնք կաւարտուին և աշակերտք գոնէ յաշնանն կը փոխադրուին ի ճ'եմարանական շէնքն։

Մեր խօսքերը կնքելէ յառաջ կբաղձամք յայտնել և անշուշտ կյուսամք նաև, զի այս առթիւ մեր սիրելի եղբարք ևս կվութեան կարեկից լինել և դարձեալ կարեւոր եղած օժանդակութիւնը առատաձեռնելով՝ արդեամբ կպարզեն իւրեանց զգացմունքը և համակրութիւնքը, որում անտարակոյս եմք՝ զի մեր Ազգ. Թերթերն ևս կհայնակցին և յորդոր կկարգան՝ ինչպէս որ արդէն Մեղծայտաբանի լրագիրն 22րդ Թուոյն մէջ այսպիսի բարի նպատակաւ յառաջընթաց հանդիսացած էր, որով մեր շնորհակալութիւնը ևս զբաւեց։

Ահաւասիկ արքունական — նահանգական ճարտարապետի հետ կապուած պայմանին պատճէնը։

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

Ի 1874 ամի ի 25-ն Հոկտ. ես ստորագրեալս ի սմին նահանգական Երկրաչափ Առաքիտան Վ. օրօնցով Վիլնայի քաղաքի զայս պայմանագիր ընդ Սինօգիս արքայ Էջմիածնի յայնմ, թէ՛ ընդունիմ յիմ վերայ զամենայն շինութիւնս յիշատակեալս յեղեալ ի սմին հաշուէցոյցակի ամբողջութեամբ եօթն հազար հինգ հարիւր ուրբոք ի վերայ հետեւեալ պայմանաց. 1-ին ի պատրաստութիւն նիւթոց, ես պարտաւորիմ ձեռն արկանել անյապաղ և յանգ հանել զամենայն շինութիւնս յընթացս երկու և կէս ամսոց յօրէ կըռնելոյ զդաշն զայս. եթէ լիցին խառնակ աւուրք (անձրեւային) յայնժամ թիւք աւուրք յաւելու պարօնն առ ժամագրեալն միջոց աւարտման շինութեանն, եթէ ուրիշ, գնին յիմ պարտաւորութիւն և հետեւեալ գործք, արկանել շրջանակ գերանս (նալ), արկանել զգերանս առաստաղաց և յատակաց վերին յարկի ի վերայ համայն արեցեալ մասին ճեմարանի բաց ի Հանդիսարանէ որոց գերանքն պարօնն գնիլ մի արշին հետաւորութեամբ ի միմեանց և ունել առաջինքն զհաստութիւն 5 վերջօկ (մատ) և զլայնութիւն

(*) Եթէ հարկ լինէր՝ Վ. հ. Հայրապետ պատրաստ էր իւր բնակած Վեհաբանի ի ճեմարան փոխարկել՝ անձկալով յաւելտ՝ զի նուիրական ազգօգուտ նպատակը և ձեռնարկութիւնը չընդհատուի և Յօնանու զգմունքն չնմանի։

3 վերջով, և վերջինքն՝ հաստութեամբ 6 վերջով և լայնութեամբ 4, ընդ նմին գերանքն ընդ նալիցքն պարտին ամրապնդեալ լինիլ գամիւք: Երբեք՝ շինել զկամարս ի միջին ձեմելիս՝ դնելով առ այն զյիսուս կաղապարս ամրապնդեալս երկաթեայ օղակօք, շինել զտրապիլս (գերանակապս) ի գերանաց բաց ի գմբեթէն, չորս վերջօք հաստութեամբ երեք վերջօք լայնութեամբն այնպէս զի ձև տանեացն լինի բոլորովին յարեւման միւս մասին (որ չէ պրեցեալ): Ծածկել զտանիս տախտակօք հաստութեամբ երեք քառորդ վերջօք, ծածկել զտանիս թիթիղամբ ներկելով զայն յերկուս նուագս. իսկ զմնացեալ մասն մի անգամ՝ կանանչագոյն ներկիւ ձիթով կտաւատի կցել զառատաղսն վերնայարկի քառորդօք, որք պարտին լինիլ տաշեալք, և ունիլ զհաստատութիւն երեք չորթվերդ վերջօքի: Զորբէր՝ պարաաւորութեան իմում՝ վերաբերի նաև շինութիւն վերելակաց և բարձրացումն ըզ փայտս ի վերայ տանեաց, և շինել խողովակս ջուրց: Էրբեք՝ ամենայն շինութիւնք պարտին լինել կատարեալ ըստ ամենայնի բարեպէտ և եթէ յոռի ինչ երևեացի կամ անկանոն՝ զայնոսիկ շինութիւնս պարտիմ շինել կամ ուղղել յիմ հաշիւ վերստին: զամենայն փայտեղէնս պարտիմ գործածել յեղենեայ փայտից բերելոց ի Տփլիսայի և եթէ գործադրելից զբարտի փայտս յայնժամ պարտաւորիմ՝ վասն իւրաքանչիւր բարտնի գերանաց գործադրելոց ի պէտս շինութեանց՝ վերջաբել ի տուպանս զհարիւր ուրլիս: Վերջօք՝ եթէ Վանքն կամիցի՝ ունի իրաւունստալ ինձ ըզ փայտ և գերկաթ թիթեղեայ, յորոց զառաջինն ես պարտաւորիմ՝ ընդունել ըստ գնահատական հաշուեցուցակին միայն քսան տոկոսեաց զիջողութեանց: քանզի զփայտսն պարտ և տաշել մինչ զեւ ի Տփլիսայս ընդունելոց եմ՝ զտաշիւսն: Երբեք՝ վասն ընդունելութեան փայտի և երկաթեղինաց, ես պարտիմ՝ տալ զանգորրսգիրս, ըստ որոց պարտին զեղչել յինէն ի ժամ հաշուատեւութեան: Երբեք՝ փայտք և երկաթք՝ զորս տացէ ինձ Վանքն՝ պարտե Վանքն ինքնին հասուցանել ի տեղի շինութեան: Ինքեք՝ ի պէտս պատրաստութեան նիւթոց՝ ես պարտիմ ստանալ ի կռին զայս պայման գերկու հազար ուրլիս, և յետ այնր տուցութիւն մնացեալ դրամոց պարտի լինիլ հիտեալ կարգաւ: զկնի դնելոյ զգերանս առատադաց և յատակաց հազար ուրլի, զկնի շինելոյ զտրապիլս՝ գերկու հազար ուրլիս, իսկ մնացեալ դրամքն յաւարտ շինութեանն: Եւ Երբեք՝ պայմանս այս պարտի պահպանել սրբութեամբ և անգրգիյի յերկուց պայմանագիր կողմանց: իսկականն սորին պարտէ մնալ ի Սիւողին և պատճէնն յանձն լինի ինձ:

Բաց յայտոցունց շինութեանց ես պարտաւորեմ՝ դնել զգերանս յատակաց առաջին հանդիսարանագրանս ուղղել զմիջնամասն սանդիւղ և թիւրամեք կողմանց, զորս և յենուլ ի սիւնն՝ որ յանկիւնս

սանդիւղոց. փայտ վասն այսոցիկ շինութեանց պարտի գործադրիլ ի Վանուցն, իսկ արհեստաւորք և երկաթեայ պարագայքն յիմաց սեպհականութեանց:

(ՍԿԻՐԻՐԵՆԻՆԷ)

ՎԱՐԱՆՑՈՎ ՎԻԵՆԱՄԻՆՈՎ.

ՍՈՒՐԶԱՆԻԱԿԻ ԲԻԶԱՆԴԵԱՆ.

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ամեն. Ս. Պատրիարքը զգալով որ՝ Ընդհանուր Ժողովոյ ենթակուած անկարգութեանց զխաւոր պատճառը անոր ներքին կանոնադիր մը չունենալն է խնդրեր է Ռուսինեան էֆէնտիէն որ սահմանադրական ազգաց Ընդհ. Ժողովոյ ներքին կանոնադրութիւններէն քաղելով մեր Ընդհ. Ժողովոյ յարմար կանոնադրութիւն մը խմբագրէ ու Ընդհ. Ժողովոյն վաւերացմանը ներկայացնէ: Նա ալ ամենայն սիրով յանձն առնելով այդ աշխատութիւնը՝ կանոնադիր մը խմբագրելու, իւր ծախքովը տպագրել տուեր և երեսփոխանաց հաղորդեր է:

Այս պէտքը ժամանակաւ Ընդհ. Ժողովն զգաց և ի պաշտօնէ իւր առաջին Ատենապետը գտնուող Օտեան էֆէնտիէն խնդրեց, որ այդպիսի կանոնադիր մը խմբագրէ ու Ընդհ. Ժողովոյն բերէ: Նա ալ խոստացաւ քիչ տառնէն Ընդհ. Ժողովոյ այդ խնդիրը կատարել: Վրան 6—7 նիստանցաւ բայց այդ խոստման գործադրութեան գոնէ նշոյլը չը տեսնուեցաւ ուստի հարցնուեցաւ Օտեան էֆէնտիի թէ ե՞րբ պիտի բերէ այդ խոստացած կանոնագիրը. պատասխան տուաւ թէ՛ չէ կրցած եւրոպական խորհրդարանաց ներքին կանոնադիրը ձեռք ձգել, որ իւր ըրած այդ խոստումը կարենայ կատարիլ. այս յայտարարութեան վրայ խնդիրը առ կախ ձգուեցաւ և Ընդհ. Ժողովն իր անկարգութեանց մէջ յառաջացաւ, որոյ վերջ պիտի տրուի հարկաւ Ռուսինեան էֆէնտիի կանոնադրին ընդունուիլը:

Այս պատմութենէն ահաւասիկ յայտնի կը տեսնուի թէ՛ Ռուսինեան էֆէնտիի ըրածը ոչ ալ ինչ է՝ բայց եթէ Օտեան էֆէնտիի պաշտօնական դատապարտութիւնը, զի նա որ Ատենապետական պաշտօն ու հանդիսաւոր ըրած խոստում ունէր ու չը գործադրեց, սա Ատենապետական պաշտօն և հանդիսաւոր խոստում չունենալով՝ սոսկ Ս.